

Fuglevennen

Høst 2017

- Store flygeres silhuetter
- Reirhjelp for bakkehekkere
- Hyttetakets hemmelighet
- Hell(d)ige hubro
- Lappuglemor fikk nytt reir
- Ny lappuglerecord i Hedmark

Store fugler mot himmelen vekker oppmerksomhet, og særlig når de flyr i flokk. Men hvilke arter dreier det seg om? Er fuglene som flyr i plog alltid gress lik grågjessene på dette bildet, eller kan det være snakk om arter som ligner? Er en stor seilflyger en kongeørn eller havørn, eller kan andre arter også se ut som ørner? Silhuetter av store fugler i flukt gir deg mulighet til mange flotte opplevelser, og alltid mulighet til å høste nye erfaringer og lære mer slik at du kan gjenkjenne de forskjellige artene.

Silhuetter i lufta

Foto: Roar Solheim.

Noen kommer, noen går...

Foto: Roar Solheim.

Steppehauken er en rovfugl som blir sett stadig oftere i Norge. Den har spredt seg som hekkefugl fra østlige steppelandskaper, og er nå funnet hekkende i Finland nær norskegrensen. Hvert år ses mange steppebanker rundt omkring i Norge, og det er trolig få år til det første hekkefunnet blir gjort her i landet.

Fuglefaunaen er i stadig endring. Mens noen arter går tilbake, øker andre i antall og utbredelse. Det er alltid spennende når en "ny" og kanskje ukjent fugleart dukker opp i dine egne fuglemarker. Mindre hyggelig er det når kjente og kjære arter forsvinner. Vipa er en slik art som er lett å legge merke til i kulturlandskapet. De fleste bønder setter pris på denne fuglen, og mange gjør sitt ytterste for å ikke ødelegge reir med egg. Sanglerka er en annen karakterart i kulturlandskapet som har gått kraftig tilbake i antall. Noen ganger er årsakene til slike tilbakegangene åpenbare og synlige, andre ganger kan det være vanskelig å finne forklaringer til at en fugleart blir borte.

To av de mer dramatiske historiene knytter seg til buskspurvene, samme familie som gulspurven og sivspurven tilhører. Vierspurven er snart forsvunnet som hekkefugl i øst-Norge. I sommer var det kan-

skje bare en enslig hann tilbake i Trysil. Hortulanen er i ferd med å gå samme vei, og kanskje finnes det nå bare noen titalls individer igjen som hekkefugler i Hedmark. Lappspurven, som er en av karakterartene i fjellet, har også vist dramatisk tilbakegang, i det minste i sørnorske fjelltrakter.

Havørn og vandrefalk har kommet tilbake som hekkefugler mange steder i Norge. Dette skyldes at de ikke lenger forfølges av mennesker, og at farlige miljøgifter som DDT og kvikksølv er forbudt å bruke i naturen. For disse artene er økningen lett å forklare. Langt vanskeligere er det å skjønne hvorfor arter som steppehauk og lappugle ser ut til å bre seg som hekkefugler i østlig retning. Her kan vi foreløpig bare følge utviklingen, registrere forekomstene og glede oss over opplevelser med disse fuglene.

Roar og Trond

Innhold

	Side
Silhuetter i lufta	2-3
Noen kommer, noen går...	4
Husk hagefugltellingen	5
Jeg lurar på...	6-7
Store flygeres silhuetter	8-15
Reirhjelp for bakkehekkere	16-17
Hyttetaketts hemmelighet	18-19
Hell(d)ige hubro	20-21
En ekte rovfuglvenn	22-24
Ny lappuglerekord i Hedmark	25
Lappuglemor fikk nytt reir	26-27
Tjelden - årets fugl 2018	28
Hva med taksvala?	29
Fuglerestaurant på nett	29
Naturopplevelser	30-33
NOFs aktivitetskalender	36-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten.

Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller www.birdlife.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

* Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Naturmuseum og botanisk hage,
Universitetet i Agder
r-solhe3@online.no

* Trond Vidar Vedum, Hamar

* Magne Myklebust, NOF

* Morten Ree, NOF

* Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Jordugle.

Bakside: Lappuglepar på bjørkestubbe.

Fotografier: Roar Solheim.

Fuglevennen 2017 årg. 14 nr. 2
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Naturmuseum og
botanisk hage,
Universitetet i Agder

www.naturmuseum.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du tidligere utgaver av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Husk Hagefugltellingen!

Da er forings-sesongen i gang for mange av dere fuglevenner, og etter hvert nærmer det seg også den store Hagefugltellingen, som er lørdag/søndag 27.-28. januar.

Foto: Roar Solheim.

De to siste årene med Hagefugltelling har vist stor tilbakegang for gulspurven. Det blir spennende å se om denne trenden fortsetter også under vinterens telling.

Vi oppfordrer alle lesere av Fuglevennen til å bli med å telle fuglene ved sin foringsplass denne helgen. I fjor fikk vi inn resultater fra 6 886 hager og det ble registrert 335 888 fugler. Målet er å nå 10 000 registrerte hager og en halv million observerte fugler. Skal vi klare dette trenger vi **din** hjelp!

Tellingen organiseres på internett. Gå inn på www.fuglevennen.no.

Her vil det bli lagt ut informasjon i god tid før tellingen. Dere som ikke bruker internett kjenner sikkert noen som kan legge inn registreringene som dere har gjort. Som vanlig åpner vi for at tellingen kan gjennomføres en uke før eller en uke etter tellehelgen, dersom du er bortreist eller forhindret fra å delta helgen 27.-28. januar 2018.

Tigger svanene om mat?

Hei,
Vi bor i et hus helt ved fjorden ute på Kyrksæterøra (Hemne kommune). En dag i mai kom det en svane helt opp til huset for å få mat. Dette synes vi var veldig hyggelig, men forunderlig. Hva tyder det på? Den er enslig, er den fortsatt ung? Sender med bilde. Den kom to ganger i dag (med svømmepause på fjorden i mellomtiden selvsagt). Er det en ung sangsvane, og er det normal oppførsel? Den virket helt utsultet, og vi har ikke møtt denne sjarmøren før i dag.

*Takk for svar
Anonym innsender*

Knoppsvanen i spørsmålet (over), og sangsvanen som tigger om mat i Mjøsa, vinteren 1978-79 (under).

Dette er en ung knoppsvane, klekket i fjor. Den kan ha blitt foret så mye at den forbinder mennesker med mat. En voksen sangsvane som holdt seg i Mjøsa vinteren

1978-79 ble matet av lokale folk. Når den ville ha mer mat, gikk den opp på land til huset hvor materne bodde, og banket på vinduet!

Hvor vanlige er fargeløse tjeld-egg?

Den 27. mai fant Irja og Nadja Nygård et tjeldreir med nesten fargeløse egg, svakt lyseblå på farge. Reiret lå nær en bilvei på Flakstadøya i Lofoten. Jentene sendte bildet til meg, og lurte på hvor vanlig det er at tjeld legger egg uten kamu-

flasjemønster? Er det sannsynlig at fuglene som klekkes fra egg med fargefeil også får fargefeil? Er slike egg mer utsatt for predasjon?

Jon Olav Larsen

Fargen på egg blir visstnok til mens eggeskallet dannes i egglederen, og er kanskje nærmest som en ferniss som legges på utsiden av skallet. Derfor hender det at fugler kan legge egg med uvanlig, lite eller ingen farge. Dette har neppe noe å si for fargen hos kyllingen inne i egget. Siden slike ufargede egg er svært uvanlige, er det ikke mulig å vite noe om hvorvidt de har større sjanse for å bli oppdaget og spist av eggspisere. En kan kanskje tenke seg det, men det blir bare ren spekulasjon. Et argument mot en slik konklusjon, er at flere bakkebekkende fugler legger svært lyse egg uten kamufleringsfarge, uten at det ser ut til å øke faren for at eggene blir spist (stokkand, krikkand og storfugl er noen slike).

Foto: Irja og Nadja Nygård

Jeg lurer på...

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Hvorfor forfølger måkene havørna når de ikke har unger?

Når vi er på hytta vår på Ertvågøya ser vi ofte havørn. Det jeg lurer på er hvorfor måkene jager havørnen hele året og ikke bare når den har egg/unger i reiret? Vi skjønner heller ikke hvorfor den ikke går til motangrep.

Jorunn Vilvang

Havørn kan fange og spise måker, og den er således en potensiell trussel mot måkene hele året. Derfor mobber de og forsøker å jage vekk ørna. De fleste rovfugler må ha overraskelsesmomentet på sin side for å lykkes under en jakt. Når fugler allerede har oppdaget en rovfugl og mobber den, har den mindre sjanse til å lykkes med et jaktforsøk. Derfor ser du sjelden at ørna "tar igjen", annet enn at den kan snu seg på ryggen i luften og vise fram klørne.

Foto: Roar Solheim.

Spiser svaner rekeskall?

Hei,

I vår fuglebok står det at knoppsvanen utelukkende lever av vegetabilsk føde. Men når vi legger rekeskall i fjæra for å fore måkene, kommer en eller to knoppsvaner og eter av skallet. Er det normalt?

Haakon Christensen

Det kan jeg dessverre ikke svare på, for sant og si er det nok temmelig sjeldent at knoppsvanene får sjansen til å teste ut rekeskall som mat? Det er mange fugler som for det meste spiser vegetasjon, men som også kan spise animalsk mat. Det er derfor kanskje ikke så overraskende at svaner kan forsøke å spise rester av reker.

Bader fugler etter overstått parring?

Hei,

Jeg bor ved Svelvikstrømmen og har et rikt fugleliv rundt meg. I april og mai så jeg mange ganger parring hos ulike ender, svaner og måker. Det så ut til at de hadde en oppvisning i vannet etter paringen, med omhyggelig dykking og baksing med vinger. Flott underholdning, men er det en spesiell grunn til denne adferden?

Gro-Marit Fjellner

Det er vanskelig å si sikkert, men det KAN være for å forsøke å hindre at eventuelle parasitter fra den andre partneren kommer seg inn mellom fjærene. Fugler har ofte både fjærlus og lusfluer, og disse kan lett krype over på en annen fugl under nærkontakten ved parring. Hos høns-

Foto: Roar Solheim.

Røy fotografert rett etter overstått parring, mens hun rister seg kraftig.

fugler rister bunnen alltid voldsomt på seg etter at paringen er overstått. Hønsfugler kan ofte ha store mengder fjærlus, så forsøk på å kvitte seg med parasitter er sannsynligvis den mest aktuelle teorien.

Store flygeres silhuetter

Gråhegrer (under) flyr og seiler ofte med vingene i en nedovervendt bue (innsirklede silhuetter). Hvis du ikke ser hodet eller de lange beina på fuglen (gule ringer) kan silhuetten være forvirrende lik silhuetten av en havørn som glir forbi med vingene ikke helt utstrakt (bildet over). På de to silhuetene i de hvite sirkelene stikker det spisse nebbet litt ut slik at det ikke er tvil om at dette dreier seg om gråhegrer.

Det er ikke alltid lett å artsbestemme en fugl når du ser den i flukt. Ofte ser du fuglen bare i et kort glimt, eller under vanskelige lysforhold slik at du bare ser en mørk silhuett. Noen av de største fuglene har likheter som gjør at selv ubeslektede arter kan forveksles med hverandre. Her er en del slike fugler og bilder av dem fra ulike vinkler og varierende lysforhold.

De hengende vingespissene på en gråhegre (over) sammen med størrelsen, gjør at den får en viss likhet med vingeprofilen til en havørn (under). I dårlig lys kan du lett bli lurt dersom du bare ser gråhegra i et kort glimt.

Havørn og gråhegre

I utgangspunktet kan det virke underlig at disse to artene kan forveksles med hverandre. Vanligvis er det da også enkelt å se forskjell på havørn og gråhegre. Gråhegra har lange bein som henger ut langt bak stjerten på den flygende fuglen. I tillegg har den et langt, spisst nebb som også er godt synlig. Det er når du ser gråhegrene i dårlig lys eller motlys, og skrått bakfra, at de til forveksling kan ligne på en havørn. Gråhegrene kan da seile med vingespissene pekende nedover slik at vingeprofilen blir en nedovervendt bue. Gråhegrene har også forholdsvis langsomme vingeslag, og dette øker likheten med profilen til en havørn.

Som regel er også havørner lette å gjenkjenne i flukt, men noen ganger holder de vingene i samme profil som gråhegrene. Det er gjerne når ørna flyr bort eller glir avsted med lett bakovervendte vingespisser at fluktprofilen kan minne om en gråhegreprofil. Forvekslingen går vanligvis i retning fra gråhegre mot

havørn, sjeldent motsatt. Det vil si at du vanligvis ganske raskt blir klar over at en havørn er en havørn, mens tvilen som regel er større når du ser en flyvende gråhegre bakfra.

Fra siden ser en lett det spisse nebbet og de lange beina på en flyvende gråhegre.

Havørn og kongeørn

Voksen havørn (over) har helt hvit stjert. Vingefjærene er ensfarget mørke, uten tverrbånd som hos kongeor.

Havørn og kongeor er de største rovfuglene i Norge. De kan ofte seile på oppadstigende varmluft, slik at du ser dem høyt oppe i lufta.

På langt hold kan det være vanskelig å vite hvilken av ørnene du ser. Noen viktige trekk kan være til hjelp for å skille dem hvis du bare

ser dem som mørke silhuetter. Hovedinntrykket av en sirkelende havørn er at de brede, rette vingene kan skape et inntrykk av at det er en bred "dør" som kommer seilende i lufta. Kongeørnas vingetupper er mer avrundet, og gir sjeldent et så rektangulært bilde som havørnas vinger. Et annet viktig kjennetegn er at havørnas stjert er kileformet (bildet over), mens kongeørnas

Voksen havørn letter. Nebbet er kraftig gult, og hodet og bryst har lyse fjær.

Ung havørn (under) er veldig mørk, og kan minne om en voksen kongeor. Stjerten er litt lenger enn hos en voksen havørn, men formen er kileformet.

En voksen kongeørn (venstre) mangler hvite felter i vinger og stjert, slik ungfuglen (til høyre) har.

stjert er jevnt avrundet (bildet over). Kongeørnas stjert stikker lenger ut bak vingene enn hodets lengde foran vingene. Havørnas stjert er kortere, og hodet rager like langt fram foran vingene som stjerten bak vingene.

Ung kongeørn (under til venstre) og ung havørn (under til høyre). Kongeørnas hvite felter i vingene avslører den på langt hold.

Gråhegre og trane

Mørke silhuetter mot en lys kveldshimmel. Fuglene er store, har lang hals og lange bein som stikker ut bak stjerten. Halsen er strukket rett ut, uten noen slyng eller kroll, så det er snakk om traner. Den bakerste fuglen har nebbet oppe, og roper, så her avslører i tillegg lyden at dette dreier seg om traner.

Trane og gråhegre er store fugler med lange bein, lang hals og et langt, rett og dolkeformet nebb. Som mørke silhuetter mot en lys himmel kan det være vanskelig å se farger og mønstre på disse fugl-

ene. Som regel er det likevel enkelt å skille de to når de flyr eller glir gjennom lufta. Mens tranene alltid strekker halsen rett ut forover, bøyer gråhegrene halsen i en S-form slik at hodet nesten ser ut som en

fortsettelse av ryggen, uten hals. Når gråhegra flyr slik, stikker beina lenger ut bak vingene enn hals og hode i framkant. Hos tranene blir det motsatt. Her er lengden av hals og hode fram til nebbspissen lenger foran vingene enn lengden fra bakkant av vingene til tåspissene.

Traner på trekk flyr som regel i plogformasjon. Det gjør ikke gråhegrene, som oftest flyr i en mer uordnet gruppe dersom de er flere i en flokk.

Når gråbegra lander eller letter (bildet til høyre), er halsen strukket ut. I slike situasjoner kan profilen ligne litt på profilen til en trane (venstre). I godt lys ser du imidlertid tydelig farger og mønstre som skiller trane og gråbegre. Den voksne gråbegra har en lang, sort fjærtopp som stikker ut i nakken. Denne er det ikke alltid like lett å se, men den er tydelig på fuglen til høyre. Tranas sorte strupe og hals i kontrast til det hvite kinnet er det også som regel lett å se.

Tre traner kommer glidene inn mot landing på en rasteplass. De hengende vingene kan minne litt om gråbegras "havørn"-profil, men de lange halsene ødelegger illusjonen som kan bringe tankene mot en havørn.

Når lyset faller på en flyvende gråbegre kommer farger og mønstre tydelig fram slik at du kan se forskjellen fra en trane. Nebbet er tydelig gult, og ryggen og oversiden av vingene er lyst grå. Halsen er hvit med mørke lengdeflekker. Den voksne gråbegra (over) har klarere farger enn en ungfugl (under) og et sort felt over øyet.

Lik andre gjess flyer grågjess (over) i plogformasjon under trekket.

Selve fluktformasjonen med å fly i plog omtales vel så ofte med at fuglene flyer i *gåseplog*. Gjess flyer nesten alltid i plogformasjon når de trekker, så det er kanskje ikke

så underlig at de har gitt navn til denne måten å fly på. Det gjør også at mange automatisk tenker på gjess når de ser en flokk store fugler som flyer i plogformasjon. Fordi de fleste

har best kjennskap til arten grågås, så tror mange også automatisk at det er grågjess de ser trekke når de ser en plogformasjon av fugler på himmelen.

Langs kysten ser du ofte storskarver som flyer etter hverandre i samme plogformasjon som gjess. På langt hold ligner de mye på gjess. Når de trekker over innlandet og ses høyt oppe i lufta, går de fleste ut i fra at det er en gåseflokk de ser.

En grågås og to unge storskarver fanget inn på samme bilde. Her er fuglene godt opplyst av sollyset, og det er lett å se forskjellene i farger og mønster. Men i motlys vil alle fuglene se helt mørke ut, og da kan det være vanskeligere å se hvilken art det er som trekker. Vingenes form og lengde er veldig lik på skarver og gjess, men formen på hals, hode og buk gjør det enkelt å skille disse fuglene når du ser dem fra siden. Sett rett fra undersiden kan det kanskje være litt vanskeligere, i alle fall når fuglene er langt unna. Ser du skarver eller gjess på langt hold skal du følge flokken så lenge som mulig. Skarvene vil til slutt veksle mellom å seile og slå med vingene, slik at fluktbanen blir bueformet. Gjess seiler aldri, men slår kontinuerlig med vingene.

Grågåsa (under) flyr med halsen strukket rett ut. Det gjør også alle andre gjess. Nebbet er tydelig trekantet, og kortere i forhold til hodet enn nebbet hos en skarv. Høyden på hodet er tydelig større enn tykkelsen på halsen, slik at hodet framstår som en klump foran halsen. Stjerten stikker kortere ut enn hos en skarv.

Storskarven (under) holder halsen i en liten S-form slik at den får en klump eller nedovervendt bue på undersiden. Hodet er ikke høyere enn halsen, og nebbet er langt, slankt og ender i en markant nedoverbøyet krok. Voksne storskarver (under) har mørk underside, mens ungfuglene har lys buk (bildet over).

Svaner kan vanskelig forveksles med noen av de andre, store fuglene som er omtalt her. Som regel ser du alltid at dette er hvite fugler. Ungfuglene er gråbrune, men likevel tydelig veldig lyse. Som mørke silhuetter mot en lys himmel vil den svært lange halsen avsløre dem. Halsen og hodet stikker like langt fram foran vingene som avstanden fra vingenes forkant til enden av stjerten.

Utfordringen med svaner er å finne ut hvilken art du har med å gjøre. Som mørke profiler er ikke det alltid enkelt. Når lyset faller på fuglene er det lett å se sangsvanenes gule nebbfarge (under til venstre). Knoppsvanen (under) har til sammenligning oransje-rødt nebb. I tillegg har knoppsvanene en knøl eller knopp på toppen av nebbet inn mot hodet. Denne er størst hos hannfuglene.

Reirhjelp for bakkehekkere

Fotografert s. 16-17: Rolf Solheim.

Fugler som hekker på bakken risikerer at reiret kan bli oppdaget av eggspisende pattedyr som rødrev, mink, grevling og mår. I Finnmark har flere forsøkt å hjelpe disse fuglene med å lage hekkeplasser som er løftet opp fra bakken. En kasse som står på toppen av en lang stake gjør det umulig for pattedyr å nå opp til eggene.

I sjøkanten står fem hekkeplattinger på gjerdepåler. En tjeld ruger på egg i en av dem, og flere andre inneholder fiskemåkereir. Måkene satt ute på mudderflatene da bildet ble tatt.

Ved Igeldas langs Porsangerfjorden kan du se mange slike hekkedekasser nær hovedveien. Da Fuglevennen besøkte stedet i mai, hekket det tjeld på minst to slike plattform-er, og fiskemåker på mange flere. Kassene var fylt med gress og strå, og så ut til å være godt etablert som hekkeplass blant fiskemåkene. Også på Skotheimsvik, Fræna i Møre og Romsdal er det satt opp slike hekkeplattformer for fiskemåke.

Dette kan være en ide å forsøke også langs kysten av Sør-Norge. Makrellternene hekker som regel i små kolonier langs kysten. Hvis en mink kommer inn i en slik koloni, hender det at egg og unger går tapt i hele kolonien. Også tjeld og fiskemåke kan ha problemer med eggtap på grunn av mink. Såvidt vi i Fuglevennen kjenner til har ennå ikke noen forsøkt å lage slike hekkeplasser for kystfuglene i Sør-Norge. Det kan være vel verdt et forsøk. Hvis først ternene oppdager og begynner å hekke på slike plattformer, kan denne typen reirvalg spre seg kulturellt ved at ungene lærer å bruke slike kasser når de selv skal hekke for første gang.

Hekkekasser for fiskemåker kan også festes på gamle trestolper som her. Denne står mellom 1,5 og 2 meter over bakken. Størrelsen bør være ca 30 x 30 cm, med en kant på 12-15 cm.

Makrellternene (over) er utsatt for å miste egg og unger hvis en mink finner dem. Siden tjeld (under) kan velge slike hekkeplasser, er det også mulig at ternene kan gjøre det.

Hyttetaketets hemmelighet

Hunnfuglen letter fra reiret etter å ha foret en av de tre minste ungene med mus.

Jorduglene hadde plassert reiret sitt på toppen av torntaket (under den hvite pila). Her lå det godt skjult mellom de lange gress-stråene, og en måtte gå opp på taket for å se selve reiret. Ikke rart at den rugende jorduglebunnen kunne ligge her uoppdaget. Kanskje oppfattet uglene hyttetaket som en haug i landskapet. Plasseringen var i alle fall et godt valg, for verken rødrev, mink eller mår kunne få tak i egg eller unger så lenge de befant seg oppe på taket.

En av jordugleungene satt godt synlig på vannbrettet på siden av taket da Fuglevennen kom på besøk. Etter at den var ringmerket ble den lagt tilbake i reirgropa.

Helgen 24.-25. juni fikk Anne og Svein Litschi seg en overraskelse da de dro til hytta ved Lyseren i Buskerud. Hytta har torvtak, og Svein klatret opp på taket for å rake unna dødt gress fra fjoråret. Plutselig fløy en stor fugl ut fra gresskammen på toppen av taket, og godt gjemt i ei grop i gresset lå fire hvite, dunete ugleunger! Anne og Svein hadde sett en voksen ugle rundt hytta. De lurte på om det kunne være en kattugle, men hadde ikke regnet med at fuglen hadde reir på deres eget hyttetak. Et bilde til Fuglevennsidene kunne avsløre at det dreide seg om jordugler som hadde lagt beslag på torvtaket som reirplass.

Da Fuglevennredaksjonen kom på hyttebesøk to uker senere, var ugleungene såpass store at to av dem hadde vandret ut fra reirgropa og satt andre steder på taket. Ungene ble nå ringmerket, og den nest største ble lagt tilbake i reiret slik at tre søsken lå sammen. Den siste satt på toppen av torvtaket i den andre enden av hytta.

Utover kvelden og neste morgen ble uglene fulgt fra kamuflasjetelt når de voksne kom med mat.

Tre dager senere ble uglene fulgt på nytt gjennom kvelden og neste morgen, denne gangen fra bil. Nå hadde de to største ungene kommet seg ned på bakken nedenfor hytta, mens de to siste fremdeles befant seg i reiret på toppen av torvtaket. De tigget ivrig med litt hvesende lyder. Hver gang en av de voksne uglene nærmet seg, økte tiggingen i intensitet, så det var tydelig at ungene fulgte godt med og fikk øye på foreldrene på langt hold. Hunnfuglen holdt på med å skifte noen av håndsvingfjærene, mens hannen hadde alle fjærene i vingen intakt.

Anne og Svein Litschi med en av jordugleungene som ble tatt med ned for ringmerking. De var tydelig stolte over de uvanlige og flotte leieboerne på hyttetaket.

Jorduglehannen lander på reiret og overleverer ei mus til en av de sultne ungene. Metalltet til høyre i bildet er pipebatten på hytta.

Derfor var det lett å se hvilken av foreldrene som kom med mat. Begge fløy ut på jakt, og de bragte med seg store mus og noen spissmus. Musene var markmus eller fjellmarkmus, to arter som er vanlige på gressmark og enger.

Hannen har landet på et plastrør før den tar musa i nebbet og flyr siste strekning til en av ungene.

Hell(d)ige hubro!

Foto: Rour Solheim.

For mange fuglefolk i Norge er hubroen en riktig "villmarks"-fugl som du sjeldent opplever nær folk. I Tyskland har hubroer blitt satt ut i et forsøk på å gjeninnføre arten der den tidligere har forsvunnet. Hubroene har funnet ut at det er mye mat å finne nær mennesker,

og flere hubroer hekker nå inne i store byer. Men få har en så spesiell hekkeplass som hubroene i byen Hildesheim! I fire år har det hekket hubroer på byens domkirke, og i år fikk de fram tre store unger! En stor, gammel rosebusk inne i kirkerommet er byens viktigste turistattrak-

En stor rosebusk inne i kirkens borggård sies å være mer enn tusen år gammel! Bak de tykke rosestammene satt tre store hubrounger da Fuglevennen var på besøk. De var klekket høyere opp, men trakk etter hvert ned på bakken i borggården.

Foto: Rour Solheim.

Ukjent fotograf.

Hubroungene tidligere på våren. Bilde fra nettsider om kirkehubroene.

sjon, men nå kommer mange også for å se hubroene i kirken. Godt gjemt bak den store rosebusken satt tre store, nesten flyveferdige hubrounger i slutten av juni. Et skilt ved inngangsdøren til borggården oppfordret besøkende til å holde døren lukket, slik at ikke hubroungene skulle forville seg ut fra sitt kirkelige tilholdssted før de kunne fly.

De voksne hubroene var ikke å se, så de følte seg trolig sikre på at ungene var trygge i den innesluttete borggården. De satt kanskje i trær i nærheten, klare for å fly ut i nattemørket og jakte duer, rotter og kanskje også katter i byens gater.

Et lite skilt med opplysninger om domkirkens hubroer oppfordrer publikum til å holde inngangsdøren lukket, slik at årets hubrounger ikke roter seg vek.

Foto: Rour Solheim.

Hubroungene kunne skimtes på utsiden av et vidu i selve kirkerommet, ved siden av en madonnafigur med Jesus-barnet!. Et mer uvanlig tilbholdssted for hubroer skal en lete lenge etter!

Ute i borggården ligger mange gamle gravplasser for biskoper, prester og kapellaner. En haug med duefjær mellom alle gravsteinene avslørte at en eller annen rovfugl holdt til ved kirkebygget og levde godt på de lokale duene. Tankene falt først på vandrefalk, så overraskelsen var stor da det viste seg at duespiserne var et kull hubrounger!

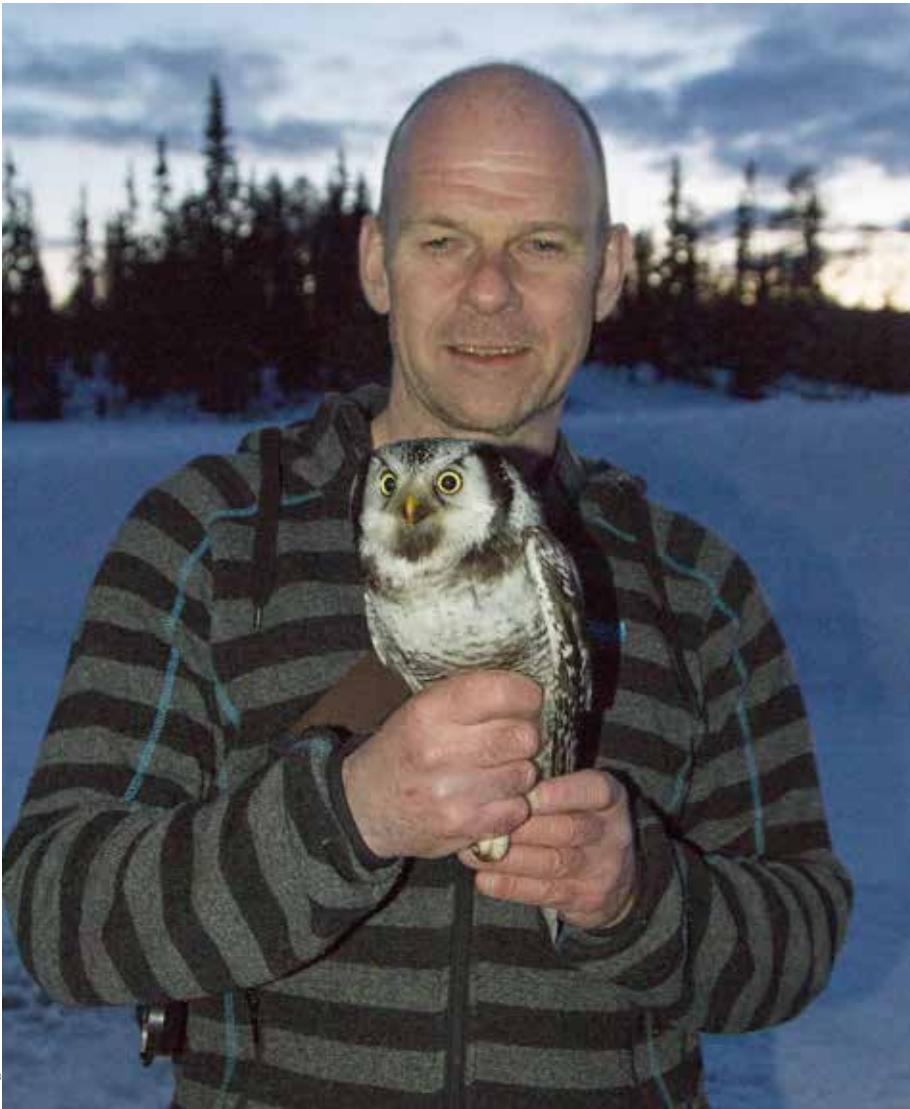
Mellom rosenstokkene skimtes en av hubroungenes skarpe blikk.

Ett av de gamle busene inne ved torget i Hildesheim er prydet med en mengde ulike figurer, deriblant en djevleskikkelse med en due. For duene i Hildesheim er kanskje dette et mer realistisk bilde på hubroene enn som hellige kirkeboere(?)

En ekte rovfuglvenn!

Fotografier s 22-23, Roar Solheim.

Roar Svenkerud med en haukugle fanget inn for ringmerking i Åstadalen.

«Jeg må fortelle deg hva jeg opplevde denne uka!» Roar Svenkerud som bor i Brumunddal forteller ivrig om ferske fugleopplevelser til Fuglevennen. «Vi hadde satt opp tre fangstnett i Ringsaker kommune i et sted som heter Åstadalen. Klokka åtte på kvelden satte vi på en høyttaler og spilte haukuglesang og spurveuglesang.

I løpet av skumringstimen gikk tre haukugler og en spurveugle i nettet. Vi ringmerket og slapp dem. Ved ni-

tida etter at det var blitt mørkt, gikk vi over til å spille perleuglesang. Vi spilte omkring tre kvarters tid før vi sjekket nettene. Da hang det 28 perleugler i netta! Vi måtte slå av lyden, for det var fullt av perleugler som satt i trærne rundt. Vi kan ikke fange for mange på en gang, for det er mye arbeid å få dem ut av netta.»

Kan du forklare hvorfor det kan være så mye ugler på ett sted?

«I år er det er veldig mye smågnagere i akkurat dette området, og

da samler ugle seg. Vi så mus og museganger i mosen.»

Hvor kommer ugle fra?

«Mange av de vi fanget var årsunger. De streifer mye rundt. I høst har vi kontrollert ugleunger som ble ringmerket i Trysil i august.»

Hvor langt er det fra Trysil til Ringsaker?

«Jeg tror det er ca. 8 mil i luftlinje, og det forteller at ungfuglene streifer mye. Finner de et område med mye mus så samler de seg der. Tidligere er det også fanget perleugler i Trysil som vi merket i Ringsaker.»

Har du fått igjen ringmerkede ugler som har trukket langt av gårde?

«En kattugleunge som jeg merket i Brumunddal ble funnet død ved Tyrifjorden. Det er egentlig litt spesielt at kattugla trekker så langt. Vi regner den som stasjonær.»

Roar Svenkerud er kjent i Hedmarksmiljøet for sin store interesse for rovfugler. Det er spesielt vepsevåk han har jobbet mye med.

«Vepsevåken er en kjempespennende fugl. Den trekker til Afrika i vinterhalvåret og kommer først tilbake i slutten av mai. Den starter hekkingen sent fordi den skal utnytte perioden da det er mest veps i terrenget. I begynnelsen av juli har den unger. Vepsevåken er jo kjent fordi den graver ut bolene til jordvepsen. Det er en ganske anonym fugl. Selv om det er en stor rovfugl så er det vanskelig å finne reirplassen til den. Den varsler sjelden ved reiret, og gir fra seg lite lyd.

Vi har merket vepsevåk i mange år, tror vi har merket omtrent 70 un-

I de siste årene har Roar Svenkerud hatt mange lappugler hekkende på kunstige reirplattinger. Her slippes en bunn etter at den har blitt ringmerket.

ger. En unge som ble ringmerket i Vang på Hedmarken ble skutt i Ghana 6 år senere. En unge som vi ringmerket i Våler ble samme høst fanget i en fuglefelle i Ghana og senere satt fri. Det forteller oss at våre vepsevåker overvintrer i et lite område i Afrika. I Norge er jeg litt bekymret for den harde hogsten i miljøet der vepsevåken hekker.»

Du har gjennom årene satt opp mye kasser for ugler?

«Ja, jeg har satt opp mange kasser for både perleugle og kattugle. Det skjedde noe med kattuglebestanden

Foto: Roar Solheim.

Roar Svenkerud er ofte ute sammen med Steinar Kråbol (til venstre). Her sitter de på Kolabakken på Falsterbo for å vente på trekkende rovfugler.

på midten av 1990-årene. I 1978 hadde jeg ei kattuglehekkning i en kasse. Da var den svært sjelden. Så hadde vi ikke kattuglehekkning i kassene før i 1995. Da oppdaget vi hekkning i ei andekasse. Da satte vi opp flere kattuglekasser. I år har vi hatt 20 kattuglehekkninger i Ringsaker. Jeg tror det er kassene som har hjulpet opp bestanden.»

Dere setter også opp plattinger for lappugle og tårnfalk. Får dere tilslag?

«I sommer hadde vi åtte lappuglehekkninger på plattinger, i tillegg fant vi flere naturlige hekkninger, blant annet i hønehaukreir. Jeg var med og fant ca. 15 lappuglepar.»

Hva er det som har skjedd?

«Det tror jeg ingen har noe godt svar på. Men sannheten er at lappugla nå hekker tallrikt i Hedmark. Det er funnet 118 hekkende par i fylket i år. Lappugla er noe av det mest fantastiske du kan oppleve av ugler. Den er veldig tillitsfull, men den kan plutselig angripe deg ved reiret, så du må ha verneutstyr når

du ringmerker unger. Mitt råd er: Gå aldri bort til en lappugleunge som sitter på bakken uten verneutstyr.

Jeg har satt opp ca. 35 tårnfalkkasser i Ringsaker, og i år har jeg hatt tilslag i nesten alle kassene. Tårnfalken er også en art som har økt i antall.»

Vepsevåk i furuskog.

Foto: Odd Kinnberg.

Hvor mye tid bruker du til fuglestudier i løpet av våren?

«Jeg bruker all den fritid jeg kan få til for å være i skogen. Skulle gjerne hatt litt mer fritid de årene det er mye smågnagere. Men etter at jeg fikk ei lita datter så ble tida enda knappere. Selv om hun faktisk er med på noen turer.

Det går egentlig i fugl hele døgnet. Jeg arbeider i et firma som heter Landbrukstjenester, og der er jeg ansatt som kyllingplukker. Det er en nattjobb og slik sett får jeg en del fritid på dagtid.»

Fugler er det som har blitt livet til Roar Svenkerud. Det gleder ham at det ser ut som vi har fått stabile smågnagerår.

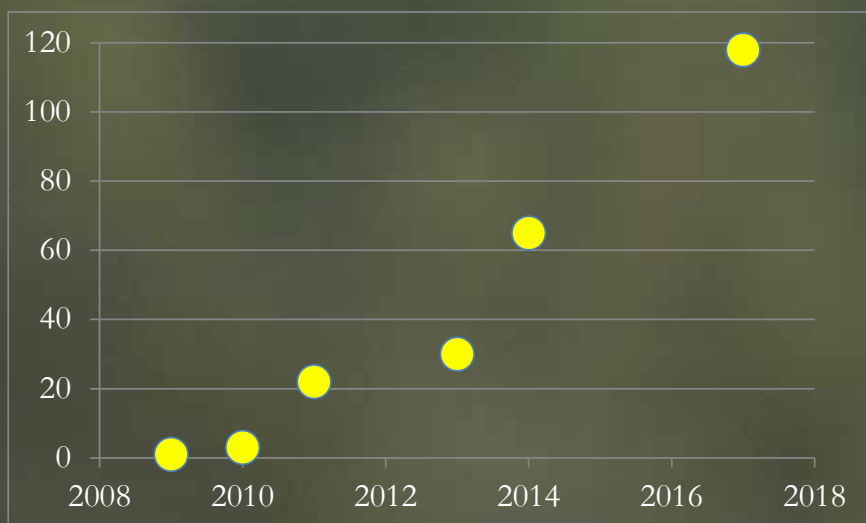
«I år fant vi faktisk 17 hekkende fjellvåker i Ringsaker, mens vi bare kjente til fire hekkninger i 2014, selv om det også var et svært godt gnagerår. Det har skjedd mye positivt i naturen de siste årene når det gjelder ugler, og spesielt for fjellvåken», sier Roar Svenkerud, som har stor kunnskap om rovfuglene.

Ny lappuglerekord i Hedmark!

For lappugla har utviklingen det siste tiåret gått rett til værsl! I Hedmark ble det funnet ett lappuglereir i 1989, og deretter et nytt igjen i 2009. Da det året etter ble funnet tre lappuglereir i Elverum, var det en ornitologisk sensasjon. Året etter ble derfor ekstraordinært, da hele 22 hekkefunn ble gjort i Hedmark! Siden har det gått i jevnt tempo oppover: 30 reirfunn i 2013, og 65 året etter. Så kom to magre år, før lappuglene på ny satte en utrolig rekord med hele 118 hekkefunn i Hedmark fylke i år! Det totale antallet hekkende par er nok adskillig større. I tillegg hekket også et lappuglepar i Østfold i år.

Høsten 2017 ser utsiktene ut til å være gode for at det kan bli enda flere smånagere våren 2018, slik at vi får samme situasjon som i årene 2010-2011 og 2013-2014. Da fikk vi to gode hekkesesonger etter hverandre. Hedmarksornitologene spør seg nå hvor det hele skal ende? Finner de mer enn 200 hekkende lappuglepar i fylket neste år?

Antall hekkefunn av lappugle i Hedmark i årene 2009-2017.

Lappuglemor fikk nytt reir

Fire lappugle-egg på bakken. To sprakk i fallet, de to andre hadde frosset i stykker.

Fotografert s. 26-27; Roar Solheim.

Den 27. april oppdaget Fuglevennens redaktør denne lappugla på taket av en slaguglekasse. Den hang helt øst i Hedmark, nær grensa til Sverige. Det snødde lett, og bakken var dekket av snø. Noen timer senere var snøen smeltet, og ugla satt i et tre i nærheten. Da var katastrofen blottlagt - fire knuste lappugleegg lå på bakken. De hadde trillet ned fra det skrå kassetaket, som ikke var noen velegnet hekkeplass. I et forsøk på å hjelpe den uheldige ugla ble et kunstig kvistreir bygget i en kløft i et bjørketre 8-10 meter unna kasse-treet. Men hvordan få lappuglemor til å forstå at hun hadde fått tilbud om en bedre hekkeplass? Ett av de minst skadde eggene ble lagt opp i kvistredet. Samtidig ble lappugle-hannens lokkerop imitert gjentatte ganger. På dette tidspunktet satt både hannen og hunnen noen titalls meter unna.

En uke senere var spenningen stor da det kunstige kvistreiret skulle sjekkes. Hadde lappuglemor skjont hva som foregikk? Jo da, ugla tok poenget, og lå og ruget i sitt nye reir. To nye egg var lagt, og alt så ut til å kunne ende godt. Dessverre sviktet tilgangen på mus senere på våren, og uglene ga opp hekkefor-søket. Det gjorde også noen andre lappuglepar i denne regionen.

Til tross for den litt triste slutten, viste hendelsen at ugler kan utnytte positive endringer av sine omgivelser når det kreves.

Tjelden blir årets fugl i 2018

Neste år er det tjeldens tur til å få spesiell oppmerksomhet. NOF har valgt denne kystens karakterart som årets fugl 2018. Med sin sorte og hvite fjærdrakt, rødoransje nebb, røde øyne og rosa bein, er tjelden en fugl du ikke kan forveksle med andre arter. Den gjør også mye av seg, med kraftige lyder. Tjeldens fløytetoner er kjærkomne varsler om vår langs hele kysten!

Kanskje finnes det helt opp mot 50.000 par tjeld i Norge, men tallene er ikke sikre. Likevel er det ikke alle steder at de har det lett. Stor trafikk av mennesker langs kysten kan forstyrre fuglene slik at hekkingen spolerer. Særlig langs kysten av Sør-Norge, med stor tetthet av hytter og båtlin, kan tjelden ha problemer med å få fram unger. Neste år kan du være med å registrere hvordan det står til med tjelden. Følg med på NOF-sidene: www.birdlife.no for nærmere informasjon.

Hva med årets fugl 2017, taksvala?

Taksvala ble plukket ut som årets fugl i 2017. Mange har registrert og rapportert om taksvaler, og disse opplysningene blir nå gjennomgått og bearbeidet av Norsk Ornitologisk Forenings fagmedarbeidere. Resultatene vil bli presentert i hovedtidsskriftet *Vår Fugleanna*, men du kan også følge med på hjemmesiden www.birdlife.no. Hvis du er utålmodig etter å se resultatene, kan du også søke mer omfattende på sidene til Artsdatabanken: www.artsobservasjoner.no.

Foto: Roar Solheim

Besøk NOFs fuglerestaurant på Zoom.no

Også i vinter kan du følge med på livet på en foringsplass direkte på din egen dataskjerm. Du kan gå inn på www.zoom.no og se hva fuglene foretar seg, døgnet rundt.

På NOFs fuglerestaurant er det stor aktivitet av mange arter, fra meiser og spetter til jaktende spurvehauk. I tillegg er ekorn daglig gjest, og både rådyr og grevling har vært på besøk. Her kan du også stille spørsmål til fugleekspertene, legge ut egne bilder og delta i chat med andre fugleinteresserte. Logg deg på zoom, og du er velkommen til NOFs egen fuglerestaurant!

Foringsplassen hjemme hos NOFs seniorrådgiver Jan Erik Røer på Nesodden i Akershus, er klar for vinterens storinnrykk. Følg med og se hvilke fugler som dukker opp.

Foto: Jan Erik Røer

Grågjess inntok skjærereir

Foto: Anne-Grethe Heber.

Grågjessene oppe i skjærereiret i 2013.

Hei!

Den 19. mai 2013 ca kl 10 sto jeg i soveværelset i annen etasje og kastet et siste blick utover eienkomsten vår før vi skulle dra på ferie til utlandet. Jeg hørte plutselig høy skriking og kakling og et slags sus i luften. På toppen av et furutree ca 15 meter unna, var det et skjærereir. Nå kom det plutselig seilende to svære fugler som satte seg midt oppi redet. De begynte å forsyne seg av det som var oppi, og jeg så hvordan de slafset i seg det jeg antok var skjæreunger. En av skjærene satt i treet ved siden av og skrek. Min mann var sammen med meg og så det hele, og han løp og hentet et kamera. Med god zoom fikk jeg avbildet «uhyrene», men rakk ikke å forevige måltidet.

I fjor hadde skjærene bygd reir i toppen av et kastanjetree. Vi observerte flere ganger gjess som kom flaksende og nærmet seg reiret. Om de fikk noe å spise i fjor, vites ikke.

Men også i år har vi sett skvatrende og skrikende gjess som sirklet omkring hos oss. Vi har en kjempheøy Tuja i haven, og vi har hygget oss i vår med å se skjærene bygge nesten på toppen av den. Det er jo fantastisk å se hvordan de finner passende pinner (stort sett fra piletreet ved siden av) og skifter dem ut hvis de ikke passer, eller flyr dem tilbake på bakken og tar et nebbgrep et annet sted for å få dyttet dem inn der de skal. Plutselig en dag ble det stille i treet, og vi håper at de har flydd ut frivillig. Hvis gjessene har funnet disse også, så er det jo merkelig.

I år har vi også oppdaget et reir nede i stammen på et gammelt valnøttre. En dag oppdaget jeg en katt som satt over hullet og ventet, men den fikk vi jagg bort og snurret noen vannslanger rundt i treet for å hindre tilgang. Der er det også helt stille nå, så vi håper at de har flyttet ut frivillig. Vi regner med at det er en blåmeis.

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter, eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

Naboene våre synes det er underlig at vi er så betatt av skjærere. Vi synes det er vakre og kloke fugler, og de har ikke robbet oss for altfor mye grillmat, så vi passer på å mate dem litt innimellom. I vinter er også første gang vi har observert nøttekråke. Festlige fugler som vi legger ut hasselnøtter til. Gøy å se hvordan de graver dem ned i plenen og hvordan de senere leter etter dem.

Mange hilsner fra Anne-Grethe-Heber

Både gjess og ender kan av og til velge å bekke høyt oppe i trær, og da er det kvistreir fra andre fugler de benytter. I Canada hender det ofte at kanadagjess tar i bruk fiskeørnreir, så ørnene må finne andre bekkesteder. Det spesielle her er at gjessene spiste opp unger eller egg fra skjærene, noe som ikke er noen vanlig oppførsel hos gjess. Men siden stokkender kan spise animalsk føde som salamandere (se Fuglevennen vår 2016), er det kanskje ikke så underlig om også gjess kan spise egg eller fugleunger.

Red. ann.

Dårlig naboskap mellom kråker og skjærer

I naboens furu, helt opp til grensa vår, har et skjærepar hatt reir i flere år nå. De får som regel to unger. Da ungene kom seg ned fra reiret i fjor, ble den minste angrepet av et kråkepar som også holder til i nærheten. De voksne skjærene laget et voldsomt spetakkel, og forsøkte å forsvare avkommet sitt. Særlig den ene kråka var veldig aggressiv. Skjærene klarte ikke å hindre at den tok livet av den minste skjæreungen. Kråka ribbet en del fjær av skjæreungen og hakket i den. Litt fikk den i seg før begge kråkene dro sin vei. Skjærene kom frem til ungen sin, kikket på den og hakket borti den for liksom å sjekke forholdene. Da kom en katt snikende og ville smake på den døde ungen. Skjærene skrek opp igjen og fikk plutselig assistanse av en fiskemåke med reir i et tre like ved. Måken kom i voldsom hastighet stupende mot katten. Katten ble slått overende men unnslopp i skinnflatt stormløp bort langs bakken. Skjærene kikket litt

på ungen igjen, men ga så opp og dro seg unna med den ene ungen som de hadde igjen. Da alt hadde roet seg kom katten snikende igjen en time senere, og tok med seg den forlatte, døde skjæreungen. Den ble nok kattermat til slutt.

Med vennlig hilsen Andreas Høyland

Fotografier: Andreas Høyland.

Tre fluesnappere fostret opp unger sammen

Jeg har en kasse med kameraovervåking. I denne kassa la to svarthvit fluesnapperhunner 10 egg til sammen, men med samme hann. I starten var det heftige kamper i kassa, hannen prøvde å hive ut den ene hunnen, men greide ikke det. Begge hunnene ruget på eggene, tidvis alene og tidvis sammen. Fem av eggene klekket, og alle de tre voksne fuglene bidro med å mate ungene.

Jan Olsen

Foto: Jan Olsen.

Fugleunger med nebbdefekter

Foto: Arve Østlyngen.

I år fotograferte Arve Østlyngen i Alta en uvanlig dompap på forplassen utenfor huset sitt. Ungfuglen (over) ble matet av hannen. Den manglet helt overnebb. En annen ungfugl hadde samme defekt.

Karen Vegerstøl i Vegårshei har også sendt inn bilder av ungfugler med samme defekt. Den 18. juli 2012 fotograferte hun en uvanlig

linerleunge (under til venstre). Hun lurte på om fugler virkelig kan bli klekket med slike nebb?

Vi vet ikke hvor ofte fugleunger blir klekket med handicap i naturen, men det er tydelig at det av og til skjer. Kaieungen (under til høyre) var også klekket uten overnebb. En annen unge i kullet hadde både over- og undernebb, men tuppen

av nebbet manglet, slik at det var kortere enn normalt. Så lenge slike misdannede ungfugler fores av sine foreldre, vil de nok få i seg tilstrekkelig med mat. Spørsmålet er om de kan klare å spise på egen hånd når de forlades av foreldrene? Et annet problem er om de kan klare å holde fjærdrakten i orden, siden fuglene bruker nebbet for å pusse og stelle fjærene sine.

Foto: Karen Vegerstøl.

Foto: Rør Solheim.

Gravender med unger på Karmøy

Hei!

Bildene av denne gravandfamilien er tatt i Taravika på Vest-Karmøy den 17. juni i år. Taravika er en rasteplass for fugler som enten drar sydover om høsten eller som ankommer om våren. Her finnes også ei observasjonshytte for fuglekikkere. Gravanda er en av de første som ankommer om våren, av og til allerede i februar. Jeg synes den er en av kystens vakreste og mest iøynefallende fugler. Den ser ut som ei gås i kroppsholdning, men hører til gressendene. Det skal være omkring 15 hekkende gravandpar på Karmøy.

Bodil Hagen Torvastad

Foto: Bodil Hagen Torvastad.

Blåstrupe mot vindu under vårtrekket

Hei,

Jeg sender noen bilder av blåstrupa som havnet inne på uteplassen min den 16. mai i år, etter et lett møte med vinduet. Den satt under grillen i omkring femten minutter før den fløy videre igjen uten skader, heldigvis. Det var en gledelig opplevelse.

Hilsen

Monika Kristine Zimmermann

Det er alltid en lettelse når fugler som kolliderer med vinduer, kommer til hektene og kan fly videre. Blåstrupe er det ikke ofte du ser i hagene, så dette var et uvanlig møte med en vakker fjellfugl.

Red.

Foto: Monika Kristine Zimmermann.

Stor kikkertbutikk på nett

Nikon Sportstar 8x25

Vi har et parti av lomme-kikkerten til svært god pris. Lett og rimelig håndkikkert.

NÅ kr 895

Nikon Prostaff 3 - Nyhet

Lette og rimelige allround-modeller med god optikk. Vannrett og robust.

Prostaff 3s 8x42 - kr 1590
Prostaff 3s 10x42 - kr 1690

Nikon Monarch 5 - Bestselger

Nikons allroundmodell med god optikk som er vannrett og har god nærgrense.

Monarch 5 8x42 - kr 2690
Monarch 5 10x42 - kr 3149

Monarch 7 - Stort synsfelt & god optikk

Monarch 7 har ED-glass og betydelig bedre optikk enn standard Monarch modeller. Spesielt stort synsfelt.

Monarch 7 8x42 - kr 4890
Monarch 7 10x42 - kr 4990

Nikon teleskoppakke med stativ

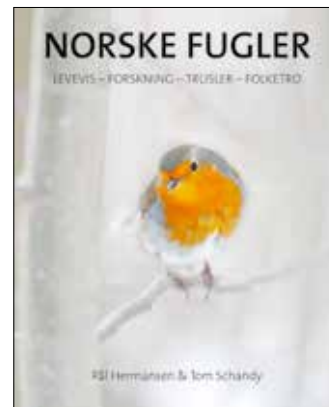
Robust vannrett økonomimodell med normalglass. Til fuglekikking, felt- og terrassebruk. Bildegjengivelsen har god oppløsning og fargegjengivelse. Okularene gir skarpt bilde og høy synskomfort.

Prostaff 5 - 82 mm teleskop
Teleskophus, 20-60x zoom og
Manfrotto 294 stativ med/videohode

Nå kr 6490

Norske fugler - Ny flott norsk fuglebok.

Den nye boka har fantastiske fotografier av Pål Hermansen og Tom Schandy. Den vil være en fin bok for den som vil skaffe seg generell kunnskap om norske fugler. Boka vil utfylle Gyldendals fugleguide på en fin måte — og nok være den viktigste boken for den som søker kunnskap om norske fugler, og ikke bare lurer på hvordan de ser ut. 350 sider. Rikt illustrert.

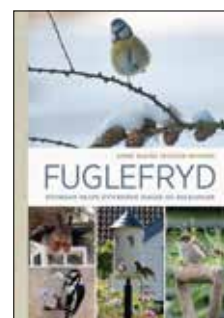
Kommer i november.
Bestill nå! - Pris kr 448

Skjæreboka - Vår mest solgte bok i år!

I Skjæreboka får du vite alt som er verdt å vite om denne flotte, kloke og myteomspunne fuglen som lever så tett på mange av oss - hele året rundt. Skjæreforsker M. Husby og naturfotograf J. Bøhmer Olsen, deler sin kunnskap og lidenskap for skjæra med oss. Gjennomillustrert. 320 sider.

Pris kr 398

Fuglefryd i hagen

Flott illustrert bok som bringer oss tett på fuglene. Forteller på inspirerende vis hvordan du best kan skape en fuglevennlig uteplass. Mange spennende løsninger for å få mer liv i hagen, og blir årets gave til alle hagefuglelskere!

NY BOK - Pris kr 349

Krus med årets fugl Taksvale

Pris pr. stk. kr 130
(alle årganger)
Pris 12 stk krus
assortert kr 1290

Krusene er produsert ved Figjo Porselen

Fuglemating - Stort utvalg

Fuglemating blir stadig mer populært og flere typer fôr og automater tas i bruk. Vi utvider derfor stadig vårt sortiment av matere og forskjellig fôr. For endel av fôret er frakten såpass dyr at det er litt mindre aktuelt å sende i posten.

A

A - Multimater - kr 378
har plass til frø, jordnøtter og meiseboller. Solid automat i tre og metall.

B

B - Ekornmater - kr 199
Praktisk liten ekornmater med sittebrett foran.

C - Frøautomat kombi - kr 499
Stor mater med rom til tre ulike typer fuglemat.

D - Meisebolleautomat sirkelformet - kr 119
Tar mange meiseboller. Enkel å fylle. 26cm diam.

E - Meisebolleautomat XXL - kr 149
Høyde 42, diameter 20cm. Tar 4x 500g boller.

C

D

E

Frøautomat m/beskyttelse

Ytterkassen i grov netting hindrer at skjærer eller ekorn overtar fôringsplassen, og gir småfuglene enerett på insiden av nettingen.

Liten - 2 uttak kr495
Med. - 4 uttak kr650
Stor - 6 uttak kr695

Nøtteautomat

Defender nøtteautomatene for peanøtter og hasselnøtter er solide og bestandige, konstruert med netting av rustfritt stål. kr 298 + frakt

Fuglemat

Villfuglblanding kr149
4,8 kgs bøtte
Jordnøtter kr159
3kg pose
Solsikkefrø rensset kr259
3,5kg bøtte
Solsikkefrø m/skall kr80
4 kgs pose
Solsikkefrø m/skall kr398
25 kgs sekk

Frakt på fôr kan være dyrt. Avtal eller hør gjerne med oss på forhånd før kjøp.

Følg med på livet i din egen fuglekasse!

Ferdigmontert sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm.

Fuglekasse fargekamera-kit m/IR-lys for nattbilde og kabel for tilkobling til TV.

Pris kr 1590

Frø-automater

Enkle automater i UV-stabilisert polykarbonat.

- ★ Velegnet for solsikkefrø
- ★ Flere frøuttak i solid metall
- ★ Mange sitteplasser gir mindre kamp om føden
- ★ Gjennomsiktig materiale, lett å vite når det må fylles
- ★ Robuste automater med lang levetid

Liten - 4 frøuttak kr 298

Med. - 6 frøuttak kr 359

Stor - 10 frøuttak kr 895
(Kan ta 1,75 kg frø)

XL - 12 frøuttak kr 995
(Kan ta 3,5 kg frø)

Stang til bakkemontering kr 179

Førskål til å feste under kr 179

NOFs aktivitetskalender november og desember 2017

November og desember har mye å by på av medlemsmøter og ekskursjoner for NOFs medlemmer. Vi anbefaler at man også følger med på NOFs nettbaserte kalender for oppdateringer og supplerende informasjon: birdlife.no/organisasjonen/kalender.

ØSTFOLD

Tirsdag 7. november

18:30: Medlemsmøte for NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy.

Torsdag 30. november

18:30: Medlemsmøte for NOF Fredrikstad lokallag i klubbhuset på Øra.

Tirsdag 5. desember

18:30: Førjuls møte for NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy. Julestemning med kaker, kaffe og bildefremvisning.

Torsdag 7. desember

18:30: NOF avd. Østfolds tradisjonsrike førjuls møte i Dunkejongården i Gamlebyen.

OSLO OG AKERSHUS

Søndag 5. november

10-14: Ekskursjon NOF OA: Skogens vinterfugler og -lyder. Skogstur hvor vi går fra Steinsskogen gravlund og innover mot Muren. Målet med turen er spesielt å lære deltakerne lydene til de vanligste artene i høst/vinterskogen – som spetter, meiser, trekryper og finkefugler. Obs! Fottøy etter forholdene, det kan være meget vått og kanskje snø i skogen på denne årstiden. Fremmøte: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum (er skiltet fra rv. 168 mellom Haslum og Bærums Verk). Turledere: Knut Arne Nygård (92 21 93 40) og Rune Zakariassen.

Onsdag 8. november

18.30–20.30: Kurs NOF OA: Lær deg å kjenne igjen vannfugler ute i felt! På dette kurset tar vi for oss grupper som andefugler, lommer, dykkere, skarver, rikser og alkefugler. Øvrige kursdager er onsdag 15. november og onsdag 22. november. Fremmøte: Ørneredet,

Tirsdag 14. november kan du lære mer om hønsheauken i Nittedal på medlemsmøtet til NOF avd. Oslo og Akershus. Bildet viser en ungfugl. Foto: Bård Bredesen.

Tvetenveien 152 A, Oslo. Pris: Kr. 1250,- / kr. 950,- for medlemmer. Kursleder: Knut Eie (90 15 99 63) er aktiv i Nordre Øyeren Fuglestasjon, og har vært med på vannfugltellingene på Nordre Øyeren siden 1980-tallet. I tillegg har det selvstendig blitt en del andre fugler i synsfeltet både i Norge og det store utland. Påmelding innen onsdag 1. november på <http://nofoa.no/aktiviteter/820>.

Torsdag 9. november

18:30–21: Åpent medlemsmøte for NOF Nesodden lokallag: Andreas Gullberg kåserer om «Fuglerike øyer og gruntvannsområder nær Nesodden-halvøya». Fremmøte: Tangenten, Konglevien 2, Nesodden (kommunehuset).

Tirsdag 14. november

18:30–21: Medlemsmøte NOF OA: Tor Skjetne holder foredraget «Kartlegging

De som tar turen til Hamar 14. desember kan høre Trond Berg gi en oppdatering om lappuglas situasjon. Det har vært et rekordår hva angår antall hekkefunn i Hedmark i år! Foto: Frode Falkenberg.

av hønsehauk i Nittedal». I hekkesesongene 2016 og 2017 hadde NOF OA et stortilt prosjekt med å kartlegge bestanden i Nittedal på oppdrag av kommunen. I foredraget forteller NOF OAs prosjektkoordinator Tor Skjetne hvordan kartlegginga har foregått fra planlegging til feltarbeid og sluttrapportering.

Onsdag 15. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: Feltbestemming av vannfugler. Se onsdag 8. november for detaljer.

Onsdag 22. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: Feltbestemming av vannfugler. Se onsdag 8. november for detaljer.

Torsdag 23. november

18-23: Pizzakveld NOF OA: Uformell «fuglekveld» på byen. Sosialt samvær med likesinnede. NB: Vi har leid et eget rom med mulighet for bildevisning. Har du noen tur- og fuglebilder du vil vise? Påmelding er ikke nødvendig, det er bare å møte opp! Fremmøte: Peppes Pizza, Nydalsveien 36, like ved Nydalen T-bane. Ansvarlig: Øivind Sydvertsen (41 44 53 46).

Tirsdag 12. desember

18:30-21: Medlemsmøte NOF OA: Styret i NOF OA snakker om «Fugleåret

2017». Julemøte, hvor vi samles for hygge med masse godt å knaske på som hører julen til, og selvsagt er julegrøten på plass. Som vanlig blir det uhyggelige konkurranser og annen moro. Vi lover flotte premier! Fugleåret 2017 blir oppsummert med høydepunkter og viktige vernesaker. Styret i NOF OA har valgt hva som skal være «Årets tema 2018», og presenterer dette på møtet for debatt. Hva temaet er avsløres først på møtet.

Torsdag 28. desember

10-14: Ekskursjon NOF OA: Romjulfugler. I den mørke årstiden er det stille i skogen. I Maridalen, med sin kombinasjon av kulturlandskap og skog, er det imidlertid alltid noe å se. Flere steder drives det også med fugleføring i større skala, og her er det garantert småfugl å se. Vi kjører og går langs vei og sti, så husk varmt og godt fottøy. Fremmøte: P-plassen ved Låkeberget. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).

HEDMARK

Søndag 5. november

10-13:30: Ekskursjon NOF Elverum lokallag: Trond Berg tar oss med på skogstur for å sjekke hamstring i spurvefuglkasser. Kontaktperson: Trond Berg (95 17 72 98).

Torsdag 16. november

18:30-22: Medlemsmøte NOF Hamar lokallag: På ferie med kikkert i kofferten v/ Morten Brandsnes. Sted: Prestrud skole, 2316 Hamar.

Onsdag 22. november

19-22: Medlemsmøte NOF Elverum lokallag: Helge Grønlien har verdens beste suksessrate når det kommer til å stelle og rehabilitere skadde rovfugler og ugler. Han kommer for å fortelle oss hva man gjør hvis man finner en skadd fugl. Det serveres kaffe og kaker. Kontaktperson: Gry L. Holen (41 61 09 06). Foreløpig sted: Bakkehaugen grendehus i Hernes.

Torsdag 14. desember

18:30-22: Medlemsmøte NOF Hamar lokallag: Trond Berg gir oss en oppdatering når det gjelder lappugla. Sted: Prestrud skole, 2316 Hamar.

OPPLAND

Onsdag 1. november

18: Medlemsmøte NOF Gjøvik og Toten lokallag: Alexander Myklebust kommer og forteller om fugler og fuglefotografering. Han har hele verden som sin arena. Han har mange flotte bilder å vise frem – vi håper du kan komme. Han har også med boka *Dyremøter* som

ble utgitt for salg i mai. Sted: Hoffsvan-
gen barneskole utenfor Lena.

Onsdag 6. desember

18: Medlemsmøte NOF avd. Oppland:
Bildekveld med Per Åge Skålerud på
vertshuset v/ E6 Biri. Her blir det mange
forskjellige fugler å se på bildene. Vi
kan love dere gode bilder av arktiske
vaderarter i vinterdrakt, som oppholder
seg i Spania på vinteren eller trekker
igjennom landet.

BUSKERUD

Tirsdag 7. november

Medlemsmøte NOF Øvre Eiker lokal-
lag: Foredrag av Tom Schandy og Pål
Hermansen om ny fuglebok. Sted:
Haug menighetssenter i Hokksund.

Søndag 12. november

Natur & Kultur på Fossesholm.

Tirsdag 5. desember

Medlemsmøte NOF Øvre Eiker lokal-
lag: Foredrag av Ulf Myrvold. Sted:
Haug menighetssenter i Hokksund.

VESTFOLD

Søndag 5. november

09: Ekskursjon NOF avd. Vestfold: Tur
til Moutmarka på Tjøme. Oppmøte på
bensinstasjonen i Tjøme sentrum.

Torsdag 9. november

18: Medlemsmøte NOF avd. Vestfold:
Medlemskveld på Holmen, Besøks-
senter våtmark Ilene, i Tønsberg. Pål
Hermansen og Tom Schandy kommer
for å fortelle om sitt felles bokprosjekt
«Norske fugler». Dette er ingen vanlig
bestemmelsesguide, men en bok om
fuglenes liv. Her lærer du hvordan de
forskjellige artene lever, om deres dag-
lige gjøremål, om deres særegenheter
og ikke minst om pikante detaljer
om deres familieliv som utroskap og
skilsmisse.

Torsdag 7. desember

18: Medlemsmøte NOF avd. Vestfold:
Medlemskveld på Holmen, Besøks-
senter våtmark Ilene, i Tønsberg. Vi
satser på julegrøt, bilder og film om
våtmarkssenteret.

TELEMARK

Søndag 5. november

10-15: Ekskursjon NOF avd. Tele-
mark til Stråholmen. Senhøsten er en
spennende tid for ender og dykkere,
samt en mulighet for en sjeldenhet

Denne myr snipe er i ferd med å få de grå vinterfjærene på plass. I vinterdrakt er mange av småvaderne helt gråe i fjædrakten, og er enda mer vanskelig å artsbestemme enn om sommeren. Du kan lære mer om temaet på medlemsmøtet til NOF avd. Oppland onsdag 6. desember. Foto: Frode Falkenberg.

eller to. Stråholmen kan derfor være
et interessant sted å besøke på denne
tiden. Værforbehold. Mer informasjon
kommer på våre nettsider. Kontaktperson:
Jørn H. Magnussen (95 04 02 38).

Søndag 12. november

18-20: Medlemsmøte NOF avd.
Telemark: *Artskunnskap på liv og død*
av og med Bjørn Olav Tveit. Vi ønsker
våre medlemmer velkommen til et
spennende foredrag. Sted: Kjølnes
ungdomsskole, Grenlandsgata 9, 3915
Porsgrunn kl. 18. Enkel bevertning.
Påmelding innen 5. november til Jan
Gunnar Slemmeli (40 46 08 69) eller
Runa Bergby (90 94 65 92).

AUST-AGDER

Onsdag 1. november

19-22: Temakveld NOF avd. Aust-
Agder på Kroverten, Hisøy. Program
kommer senere. Kontaktperson: Rune
Skåland (92 88 61 44). Sted: Kroverten,
Tangen allé 3, 4817 His.

Søndag 26. november

11-14: Ekskursjon NOF avd. Aust-
Agder: Fugletur i Tvedestrandsfjorden
med M/S Amor. Maks 20 personer.
Kr. 200 pr. person for ca. 3 timers
fuglesafari fra kl. 11. til 14. Muligheter
for å gå inn og varme seg underveis.
Vi har med noen ekstra kikkerter.
Oppmøtested: Tvedestrand havn.
Kontaktperson: Sven Inge Marcussen
(91 53 64 44).

Fredag 1. desember

18:30: Julemøte NOF avd. Aust-Agder
på Kroverten, Hisøy, 2. etg. kl. 18:30.
Vi spiser julemat, og etter bespisningen
fortsetter møtet med kaffe og kaker.
Lotteri. Ta med bilder eller noe annet,
og gjerne en gevinst til lotteriet. Mid-
dagen koster ca. kr. 350,- pr. pers.
og betales direkte. Påmelding innen
27. november til Helge Venaas (99 02
11 36). Sted: Kroverten, Tangen allé
3, 4817 His.

VEST-AGDER

Mandag 6. november

18:30. Medlemsmøte NOF Lister lokal-
lag i kantina på Lista ungdomsskole.
Hovedtemaet er natur og fugleliv i
Kvinesdal v/ Jonas Oliver Stølen. Kon-
kurransen v/ Nils Helge Lorentzen.

Søndag 19. november

09: Ekskursjon NOF Lister lokallag:
Tur til Listastrendene fra Havika-
Kviljodden for å se på sjøfugler m.m.
Eventuelt også en tur innom Hanan-
gervannet. Turlleder er Geir H. Stølen
(97 07 87 97). Frammøte v/p-plassen
i Havika kl. 9. Det tas værforbehold.

Mandag 4. desember

18:30: Pratemøte NOF Lister lokallag
i Mannskapsmøta på Nordberg Fort.
Pratemøtene er uformelle møter, alle er
velkommen. Vi tar opp eventuelle inn-
komne styre-/foreningssaker, og vi prater
om løst og fast fra fuglenes verden.

ROGALAND

Torsdag 2. november

Medlemsmøte i NOF Dalane lokallag på rådhuset i Egersund. Morten Tjemsland viser bilder fra utlandet. Endringer av foredragsholder kan forekomme.

Mandag 13. november

19: Medlemsmøte NOF Stavanger og omegn lokallag. Espen Sundet Nilsen holder foredraget «På besøk i kenguruens hjemland». Sted: Mostun Natursenter kl. 19.

Torsdag 30. november

19: Julemøte NOF Haugaland lokallag. Det blir visning av medlemmenes bilder, konkurranse og julegrøt. Merk at våre møter nå holdes på nye Torvastad skole og kultursenter. Adresse: Hålandsveien 150. Møterom «Håland» i 2. etasje, bruk sidedør med inngang fra Arenaen. Merk tidspunktet kl. 19.

Torsdag 7. desember

Medlemsmøte i NOF Dalane lokallag på rådhuset i Egersund. Espen Sundet Nilsen viser bilder fra utlandet. Endringer i foredragsholder kan forekomme.

Mandag 11. desember

19: Medlemsmøte NOF Stavanger og omegn lokallag. Alle er hjertelig velkommen – og ta med glimt fra året som var. Det blir servert riskrem og kake.

HORDALAND

Lørdag 4. november

06:30-19: Ekskursjon NOF Bergen lokallag til Karmøy. Vi tar turen til nabo fylket i sør og besøker ulike fuglelokaliteter på Karmøy. Oppmøte på Halhjem fergekai kl. 06:30. Påmelding og behov for transport koordineres med turlleder Terje Hansen (92 06 33 31).

Tirsdag 14. november

19-21: Medlemsmøte i NOF Bergen lokallag. Arild Breistøl har måker som spesialitet. Han lærer oss mer om måkenes liv og aldersbestemming. Sted: UiB, Thormøhlens gate 53 A.

Mandag 20. november

19:30-22: Medlemsmøte NOF Sunnhordland lokallag hjemme hos Odd Hallaråker, Bjørkeskogen 11, 5437 Finnås.

Onsdag 22. november

18-20:30: Medlemsmøte NOF Hardanger lokallag. Helge Søgnebotten tar oss med på fugleturer nært og fjernt. Sted: Sandvinhytta.

NOF Lofoten lokallag arrangerer svanetelling søndag 3. desember. Sangsvane skal telles, men man har også fokus på rovfugler og kråkefugler. Foto: Frode Falkenberg.

Lørdag 2. desember

08-16:30: Ekskursjon NOF Bergen lokallag til Nordhordland. Anders Bjordal tar oss med til Nordhordland for å lete etter overvintrende fugler. Oppmøte på Plantasjen Åsane kl. 08. Påmelding og transportbehov til Anders Bjordal (41 67 89 37).

Tirsdag 12. desember

19-21: Medlemsmøte NOF Bergen lokallag. Vi avslutter fugleåret 2017 med årskavalkade og kake. Bjarne B. L. Andersen tar oss igjennom året. Sted: UiB, Thormøhlens gate 53 A.

MØRE OG ROMSDAL

Søndag 19. november

12: Ekskursjon NOF avd. Møre og Romsdal: Melland naturreservat i Aure. Aktuelle artsgrupper er bl.a. lommer og dykkere. Oppmøte: P-plass v/ Vean bilverksted, Melland kl. 12. Kontaktperson: Frank Harald Larsen (99 48 65 87).

SØR-TRØNDELAG

Dagturgruppa til NOF Trondheim lokallag har ukentlige turer på dagtid på hverdager. Ta kontakt med Håkon Lasse Leira (91 84 79 71, [\[icloud.com\]\(mailto:hlleira@icloud.com\)\) hvis du har lyst til å være med på tur!](mailto:hlleira@</p></div><div data-bbox=)

Tirsdag 14. november

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Globalt fuglevern og politikk v/ Øystein R. Størkersen. Han er styreleder for Bernkonvensjonen og Bonnkonvensjonen, og i kveld skal vi diskutere om hva som skjer globalt og lokalt med naturvern og fuglevern, samt hvordan NOF og andre kan påvirke. Møtene til lokallaget arrangeres kl. 19 på Suhmhuset, Vitenskapsmuséet.

Tirsdag 5. desember

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Bjørn Olav Tveit har skrevet boken *Kikk og bruk – hvordan se på fugler*. I kveld forteller han om hvordan man bør oppføre seg i felt for å få gode fugleopplevelser, uten å forstyrre fuglene man iakttar. Møtene til lokallaget arrangeres kl. 19 på Suhmhuset, Vitenskapsmuséet.

NORDLAND

Søndag 3. desember

10-12: Svanetelling NOF Lofoten lokallag. Start fra rådhusplassen kl. 10. Vi kjører rundt Vestvågøy og Gimsøya og teller svaner, rovfugler m.m.

